

УДК 342.9

Катерина Олександрівна ЧИШКО

доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування

факультету № 3 Харківського національного

університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК: СУДОВА ПРАКТИКА США ЯК ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Закон України «Про Національну поліцію» налічує чи мало новел, одною з яких є закріплення переліку спеціальних засобів, якими мають право користуватись поліцейські в процесі виконання своїх функціональних обов'язків. Так, у п. 7 ч. 4 ст. 42 зазначеного закону законодавець передбачив можливість використання поліцейськими службових собак для: «а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; г) відбиття нападу на особу та/або поліцейського» [1]. Зважаючи на зміст норми п. 12 ч. 3 ст. 45 можна припустити, що перелік випадків використання службових собак є вичерпним. Одночасно, в п. 2 розділу II Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145 міститься розширений перелік використання службових собак: разом із кінологами в складі слідчо-оперативної групи під час «проведення оглядів місць подій, заходів з припинення злочинів, пошуку та затримання злочинців, виявлення вибухових речовин, зброї, набоїв і наркотичних засобів, трупів, стріляних гільз, інших предметів, що можуть використовуватись як речовий доказ, припинення кримінальних правопорушень, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, охорони об'єктів і територій державної, приватної та інших форм власності, а також установавання місцезнаходження безвісти зниклих та безвісно відсутніх» [2]. Як вбачається з приписів

спеціального підзаконного нормативно-правового акту службові собаки – це унікальна можливість отримати необхідну інформацію в складних життєвих умовах і обставинах, що повністю деморалізують людину.

Актуальні нормативно-правові акти регламентують кінологічну діяльність поліції, в частині: закріплення основних завдань і функцій кінологічних підрозділів поліції, комплектування останніх; визначення правил використання, підготовки, розведення, вирощування, відбору, розміщення, утримання та перевезення таких тварин; ветеринарного та гігієнічного обслуговування службових собак, а також заходів безпеки. Одночасно, не менш важливим питанням залишається практика застосування службових собак у контексті правомірності їх використання. З цієї точки зору достатньо цікавою вбачається судова практика Сполучених Штатів Америки (далі – США).

Зокрема, в 1983 році Верховний Суд США в справі США проти Плейс (United States v. Place) досліджуючи питання стосовно того чи може поліція, маючи обґрунтовану підозру, тимчасово затримати багаж в аеропорті з метою перевірки його вмісту, та встановлення наявності чи відсутності наркотичних засобів, з використанням службової собаки. З матеріалів справи вбачається, що поведінка особи викликала підозру в поліцейських, що стало підставою для вилучення та перевірки її багажу за допомогою службової собаки, яка знайшла кокаїн. У результаті Верховний суд США дійшов висновку, що перевірка та вилучення, котре тривало півтори години – це «неприпустимо довга зупинка». Сама ж по собі перевірка багажу за допомогою службової собаки не передбачає його відкриття, а тому не може визнаватись об'єктивною, і по-суті відрізняється від стандартного огляду речей особи. В свою чергу, такий захід гарантує особі дотримання її прав і свобод, а також використання оптимальних і необхідних примусових заходів. Таким чином, перевірка багажу особи з застосуванням службової собаки не є обшуком [3].

У справі Індіанополіс проти Едмонда (Indianapolis v. Edmond) в 2000 році, було вирішено, що зупинку автомобілю на контрольно-пропускному пункті,

для його зовнішньої перевірки, за допомогою службової собаки, з метою виявлення наркотичних засобів, не можна вважати обшуком [4].

В 2005 році в справі Іллінойс проти Кабаллеса (Illinois v. Caballes) де-юре була санкціонована можливість перевірки поліцейськими транспортного засобу, з використанням службової собаки, під час будь-яких зупинок. Таке рішення обґрунтовувалось тим, що використання службової собаки, під час законної зупинки транспортного засобу, не розкриває жодних відомостей, крім наявності та місця наркотичних засобів, котрими особа, апріорі не має права володіти, а тому жодним чином не порушує права та свободи людини і громадянина. В таких випадках поліцейські не проникають до транспортного засобу та не здійснюють його огляд, а власне транспортний засіб як і поліцейські знаходяться в громадському місці [5], що нівелює право приватної власності особи.

Верховним Судом США в 2013 році в рішенні по справі Флорида проти Хардинеса (Florida v. Jardines) було зазначено, що використання поліцейськими службової собаки для пошуку наркотичних засобів на ганку будинку необхідно вважати проникненням до житла чи іншого володіння особи з метою проведення обшуку, що в свою чергу потребує згоди власника чи вмотивованого рішення суду [6].

Викладене засвідчує наявність низки проблемних практичних питань, у межах яких застосування службової собаки може бути пов'язано з порушенням прав і свобод людини та громадянина, що, як наслідок, потребує належної нормативно-правової регламентації правомірної реалізації описуваного спеціального засобу за умови виникнення перших.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України Про національну поліцію. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 158.

3. United States v. Place, 462 U.S. 696 (1983). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/462/696/> (дата звернення: 12.10.2020).

4. Indianapolis v. Edmond, 531 U.S. 32 (2000). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/531/32/> (дата звернення: 12.10.2020).

5. Illinois v. Caballes, 543 U.S. 405 (2005). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/543/405/> (дата звернення: 15.10.2020).

6. Florida v. Jardines, 569 U.S. 1 (2013). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/569/1/> (дата звернення: 16.10.2020).

Одержано 16.10.2020